

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 13 Sayı: 69 Mart 2020 & Volume: 13 Issue: 69 March 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581
Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2020.4032>

BİTCOİN'İN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ SIRASINDA ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR THE ISSUES THAT EMERGS WHEN TRANSFERING THE ACCOUNTING RECORDS OF BITCOIN

Ahmet İÇÖZ*

Öz

Bitcoin, her yerde anında ödeme imkânı sunan, merkezi olmayan dijital kripto paradır. Bitcoin paralar satın alınabilir, satılabilir ve diğer para birimleriyle takas edilebilir özelliğindedir. Herhangi bir merkez bankası veya resmi bir kuruluŐa bağlı değildir. Bitcoin transferi için herhangi bir aracı kuruma gerek olmayan dijital bir para birimidir.

Bitcoin'in bu kadar çok kullanım alanı bulması, borsalarda yer almaya başlaması göstermektedir ki devletler bir an önce vergisel, hukuksal ve muhasebe açılarından doğan boşlukları doldurulmaları şart olmuştur. Bu çalışmanın amacı Bitcoin'in muhasebeleştirilmesi sırasında ortaya çıkan sorunlara bakış açısı sunmaktır. Bu sorunu çözmek için öncelikli olarak Bitcoin'in para olarak mı, menkul kıymet olarak mı yoksa bir emtia olarak mı kabul edilmesi gerektiğine karar vermek gerekmektedir. Bu çalışmada bitcoin tanıtılmış, Bitcoin'in avantaj ve dezavantajlarından bahsedilmiştir. Daha sonra da Bitcoin'in vergisel ve muhasebe alanlarındaki boşluklardan dolayı nasıl muhasebe kayıtlarına aktarılması gerektiği konusunda öneriler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kripto Para Birimleri, Bitcoin, Bitcoin Muhasebesi.

Abstract

Bitcoin is a decentralized digital cryptocurrency that offers instant payment anywhere. Bitcoin coins can be bought, sold and exchanged for other currencies. It is not affiliated with any central bank or official institution. It is a digital currency that does not need any intermediary institution for bitcoin transfer.

The fact that Bitcoin has found so many uses and started to take place in the stock markets shows that the states have to fill the gaps arising from tax, legal and accounting aspects as soon as possible. The purpose of this study is to provide a perspective on the problems that arise during the accounting of Bitcoin. To solve this problem, it is primarily necessary to decide whether Bitcoin should be accepted as money, securities, or as a commodity. In this study, bitcoin is introduced and the advantages and disadvantages of Bitcoin are mentioned. Then, suggestions were given on how Bitcoin should be transferred to the accounting records due to the gaps in the tax and accounting areas.

Keywords: Crypto Currencies, Bitcoin, Bitcoin Accounting.

* Dr. Öğr. Üyesi, Kocaeli Üniversitesi, Gazanfer Bilge MYO, Muhasebe ve Vergi Bölümü, <https://orcid.org/0000-0002-6083-2357>, ahmet.icoz@kocaeli.edu.tr

1.GİRİŞ

Günümüzde artık ödemeler, para transferleri, alışverişler çoğunlukla internet üzerinden gerçekleşmektedir. Birçok insan harcamalarını ve ödemelerini kredi kartları ve internet üzerinden yaptığı için hesabına yatan nakit parayı fiziksel olarak hiç görmeden harcamaktadırlar. İnternette direkt olarak alışveriş yapmayan tüketiciler bile ay içinde marketten, mağazalardan yapmış olduğu alışverişlerde kredi kartı kullanmakta, ay sonu geldiğinde ise internet bankacılığı üzerinden kredi kartı borçlarını ödemektedirler. Durum böyle olunca da aslında insanlar bir anlamda sanal para kullanmaya çoktan başlamışlardır.

Tüm bu internet üzerinden yapılan ödemelerde, para transferlerinde kullanılan aracı kurum bankalardır. Bankalar doğal olarak kâr elde amacı ile kuruldukları için yaptıkları her transferden, ödemelerden aracılık hizmet bedeli almakta, bazı komisyonlar kesmektedirler. Bunlara ek olarak bankalar aracılığı ile yapılan para transferlerinde belirli limitler olmakta ve de transferler için bazı durumlarda uzun zaman kayıpları olabilmektedir. Ayrıca bankalar yapılan bu işlemleri kayıt altına almakta gerekli durumlarda ilgili mercilerle bu bilgileri paylaşabilmektedir. Bu gibi dezavantajlar kullanıcıları rahatsız etmektedir. Bunun sonucu olarak da insanları başka arayışlara itmiş ve yeni bir dijital para birimi olan Bitcoin ortaya çıkmıştır. Kısa zamanda oldukça ilgi göyerek değerine değer katmayı da başarmıştır.

2009 yılından itibaren sanal dünyada dolaşımda olan sanal para birimi Satoshi Nakamoto tarafından oluşturulmuştur. Bitcoin herhangi bir kuruma, ülkeye ya da kişiye bağlı olmayan sanal bir para birimidir. Dünyada bitcoin kullanım oranı da gün geçtikçe artmaktadır. Bitcoin sembolü olarak B, ₿ ya da ⓑ gibi simgeler kullanılmakla beraber en yaygın olarak Bitcoin -₿- ile sembolize edilmektedir. "BTC" ise bitcoinin tüm dünyada kabul edilen kısaltmasıdır. Bitcoin, kişiden kişiye doğrudan transfer imkanına sahiptir. Güven yerine kriptografik kanıt dayalı, iki tarafın hiçbir aracıya ihtiyaç duymadan doğrudan birbirleriyle işlem yapabileceği bir elektronik ödeme sistemidir. Bu da diğer para birimlerine göre maliyet ve rekabet avantajı yaratmaktadır.

Bitcoin istendiği an, TL, Amerikan Doları, Euro veya başka paralar ile takas edilebilir. Normal paranın kullanımında olduğu gibi, Bitcoin kullanıcıları, ürün/hizmet almak veya satmak için, Bitcoin ağını kullanarak birbirlerine BTC gönderebilirler. Bitcoin satın alabilir ve takas yapabilirler. Ticaret hayatında Bitcoin'in, küresel pazara kolay erişim, dolandırıcılığa ve sahtekarlığa karşı koruma, düşük komisyon oranları, finansal özgürlük ve anonimlik sağladığı için kullanımı artmaktadır. Bitcoin yeni sanal bir ekonomiye doğru sınırları zorlamaktadır (Çarkacıoğlu, 2016, 12).

Bununla birlikte Bitcoin kişisel gizlilik sağlaması ile vergi kaçırma ve kara para aklama suçlarına izin verebilecek yapıda olması nedeni ile ve de tüm sistemin çökme riskinin bulunması ihtimallerinden dolayı Bitcoin'in geleceği ile ilgili olarak dünyada çok sayıda olumsuz düşünceler de vardır.

Türkiye'deki gelişmelere bakıldığında ise Bitcoin işlemleri için resmi makamlar temkinli davranmışlardır. Merkez bankası ödeme aracının para sayılabilmesi için bir devletin merkez bankası tarafından basılması gerektiğini belirterek Bitcoin'i para olarak kabul etmemiştir. Sermaye piyasası da Bitcoin'in menkul kıymet tanımına uymadığını öne sürmüştür. Bu durumda da Bitcoin işlemlerinin muhasebeleştirilmesi aşamasında da bazı sıkıntılar doğmuştur. Bu aşamada Bitcoin'i emtia olarak kabul edip stoklara kaydetmek en doğru çözüm olacaktır.

2.1. BİTCOİN'İN ORTAYA ÇIKIŞI

Bitcoin ilk kripto para birimidir. Çalışma prensibi kriptografi (şifreleme) yöntemidir. Bitcoin 2009 yılında deneysel olarak takma adı Satoshi Nakamoto olan kişi tarafından başlatılmıştır. Nakamoto, bitcoin'i, herhangi bir merkezi üçüncü taraf arabulucusunun yokluğu nedeniyle, geleneksel para birimi sisteminden temelden farklı olacak "eşler arası elektronik bir nakit sistemi" olarak tanımlanmıştır (Thomas, 2017, 2).

Bitcoin, ilk olarak Ocak 2009'da, eşler arası ödeme ağı olarak açık kaynaklı yazılım kullanılarak başlatılmıştır. Bitcoinler ağ içinde oluşturulur ve bunların oluşturulması, merkezi bir veren otorite tarafından yönetilmeden sıkı bir şekilde kontrol edilir. Ağ, mevcut toplam Bitcoin sayısının asla 21 milyonu geçmeyecek şekilde programlanmış ve toplam arzın yarısı 2013 yılına kadar üretilmiştir. Bitcoinler, önemli miktarda hesaplama gücü gerektiren bir dizi görevle yeni paralar için madencilik yapan özel platformlar (PC'ler) ile oluşturulur. Ağ, birim zaman başına sabit sayıda Bitcoin üretecek şekilde tasarlanmıştır: 2017'ye kadar on dakikada bir 25 yeni Bitcoin üretilen ve bu sayı bundan sonra dört yılda bir yarıya indirilecektir. Madeni paralar için ne kadar çok insan (veya teçhizat) varsa, üretmek o kadar zor olacaktır. Bitcoin işlemleri, sisteme

katılan tüm düğümler tarafından paylaşılan bir işlem veritabanı olan blok zinciri aracılığıyla hem anonim hem de güvenli hale getirilir. Net olmak gerekirse, ağ aynı anda iki şey yapar: birincisi, kriptografik sorunları çözerek madeni paralar için mayınlar; ve ikincisi, bir bloğa dahil edilerek işlenen ve onaylanan, daha sonra blok zincirine eklenen bir bütün olarak ağ tarafından paylaşılan ve sürdürülen bir yuvarlanan elektronik tablo gibidir (Dodd, 2017,4).

2.2. BITCOİN'İN GENEL ÖZELLİKLERİ VE GELENEKSEL PARA BİRİMLERİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Nakit, genellikle bir madeni para veya bir not olan fiziksel bir nesne ile temsil edilir. Bu nesne başka bir kişiye verildiğinde, değer birimi de üçüncü bir tarafın dahil edilmesine gerek kalmadan aktarılır. Alıcı ve satıcı arasında herhangi bir kredi ilişkisi oluşmaz. Bu yüzden ilgili tarafların anonim kalması mümkündür. Ancak nakit alışveriş dezavantajlara sahiptir. Çünkü alıcılar ve satıcılar aynı yerde fiziksel olarak bulunmaları gerekir. Bu tarz bir ticaret birçok durumda nakit kullanımını imkânsız kılmaktadır (Berentsen and Shar, 2018, 1).

Dijital para birimleri denildiğinde nispeten yeni bir kavramdır. Aslında dijital paralar zaten yaygın olarak kullanılmaktadır. Örneğin, birisi bir para yatırma işleminde banka hesabı, sistem sahibini tanımlar ve mevduat değerine göre bir kredi oluşturur. Bu para artık dijital para olarak kabul edilebilir ve ATM'den gerçek parayla takas edilebilir.

İdeal bir ödeme sistemi, parasal değerın nakit veri dosyaları yoluyla elektronik olarak aktarılabilceği bir sistemdir. Bu tür nakit veri dosyaları fiziksel nakit avantajlarını korur, ancak elektronik ağlarda serbestçe dolaşabilir. Bu tür bir veri dosyası e-posta veya sosyal medya kanalları aracılığıyla gönderilebilir. Elektronik verilerin belirli bir özelliği, ihmal edilebilir bir maliyetle istenilen sayıda kopyalanabilmesidir. Bu özellik para için son derece istenmeyen bir durumdur. Nakit veri dosyaları kopyalanabilir ve kopyalar para birimi olarak kullanılabilirse, ödeme aracı olarak kullanılamazlar. Bu problem "çift harcama sorunu" olarak adlandırılmıştır (Berentsen and Shar, 2018, 2).

Fiziksel paranın en büyük avantajı, fiziksel nesneye sahip olan kimsenin varsayılan olarak değer biriminin sahibi olmasıdır.

Kripto paralar ise bu durumdan daha farklıdır. Kripto para birimi gerçek bir para birimi gibidir. Ancak merkez bankaları tarafından düzenlenmemekte veya finansal olarak ulusal para biriminde kabul görmemektedir. Bitcoinler oluşturulmak için bir şifreleme algoritması kullanılır. Merkezi bir devlet kurumu tarafından değil, ağ kullanıcıları tarafından yapılan para birimidir.

Bitcoin sanal bir para birimidir ve bu nedenle fiziksel bir temsili yoktur. Bir Bitcoin birimi bölünebilir ve bir Bitcoin'in en küçük kısmı olan 100 milyon "Satoshis" e bölünebilir. Bitcoin Blockchain, yeni Bitcoin birimlerinin oluşturulması da dahil olmak üzere tüm geçmiş Bitcoin işlemlerinin kayıtlarını taşıyan bir veri dosyasıdır. Genellikle Bitcoin sisteminin defteri olarak adlandırılır. Bitcoin Blockchain, her bloğun öncüllerini temel aldığı ve yeni Bitcoin işlemleri hakkında bilgi içerdiği bir dizi bloktan oluşur. Bitcoin blokları arasındaki ortalama süre 10 dakikadır. İlk blok, blok # 0, 2009'da oluşturulmuştur; ve bu yazı yazıldığı sırada, # 494600 bloğu zincire en son blok olarak eklenmiştir (Berentsen and Shar, 2018, 5).

Bitcoin, yasadışı işlemlerde kullanımı, yüksek elektrik tüketimi, fiyat oynaklığı ve borsalardan hırsızlık gibi riskler içermektedir.

Bitcoin'in en önemli özelliği, merkezi olmamasıdır. Hiçbir kurum bitcoin ağını kontrol etmez. Bir grup gönüllü kodlayıcı tarafından korunur ve dünyaya yayılmış açık bir özel bilgisayar ağı tarafından yönetilir. Bu durum, bankaların veya devlet kurumlarının paraları üzerindeki kontrolünden rahatsız olan kişilerin ilgisini çekmektedir. Bitcoin, elektronik para birimlerinin (dijital varlıkların kolayca kopyalanıp tekrar kullanılabilceği) "çift harcama problemini" başarılı bir kriptografi ile çözer. Elektronik para birimlerinde, bu işlev bankalar tarafından yerine getirilir ve bu da geleneksel sistem üzerinde kontrol sahibi olmalarını sağlar. Bitcoin ile işlemlerin bütünlüğü, hiç kimsenin sahip olmadığı dağıtılmış ve açık bir ağ tarafından korunmaktadır.

Elektronik para transfer işlemlerinden farklı olarak Bitcoin işlemleri geri alınamaz. Bunun nedeni, herhangi bir merkezi sistemin bulunmamasıdır. Ağa bir işlem kaydedilmişse ve bir saatten fazla bir süre geçtiyse değiştirmek mümkün değildir. Bu biraz rahatsız olsa da, Bitcoin ağındaki herhangi bir işleme müdahale edilemeyeceği anlamına gelir.

Bir Bitcoin'in en küçük birimine satoshi denir. Bir bitcoin'in yüz milyonda biri (0.00000001)'dir. Bu, geleneksel elektronik paranın yapamadığı mikro işlemleri akla getirmektedir.

2.3. BİTCOİN'İN AVANTAJ VE DEZAVANTAJLARI

Bitcoin'in dayandığı teoriler oldukça teknik içerikli olsalarda, kullanımı çok kolaydır. Cüzdan (wallet) programlarından herhangi bir tanesini yükleyip, Bitcoin alıp satmaya ve transfer etmeye hemen başlanabilmektedir. Bitcoin cüzdanları, kişilerin sahip olduğu Bitcoin'leri saklayan ve üzerinde işlem yapılmasına olanak sağlayan programlardır (Çarkacıoğlu, 2016, 11).

Bitcoin işlemleri yüksek seviyede kriptografi ile korunmaktadır. Bu nedenle hiç kimse başkasının adına parasını harcayamaz ya da parayı çalamaz. Eğer Bitcoin dijital cüzdanını korumak için gerekli kurallara uyulursa dolandırıcılık neredeyse imkânsız hale gelmektedir. Bitcoin her zaman ve her yerde kullanılabilir. Herhangi bir yer ya da zaman, süre engeli bulunmamaktadır. Dünyanın bir noktasından başka bir noktasına Bitcoin transferi yapılabilir. Herhangi bir bankanın işleme dâhil olmasına, ücret tahsil edilmesine gerek yoktur. (Yüksel, 2015, 202).

Kripto paraların çalışmasını sağlayan ve altyapısını oluşturan blockchain teknolojisi aracı gerektirmediği ve şeffaf olduğu için yüksek güvenlidir. Blockchain işlem sürecini hızlandırması, maliyetleri düşürmesi, güvenliği artırması ve operasyonel işleyişi kolaylaştırması, kullanıcılara çok büyük faydalar sağlamaktadır. Kripto paraların yaygınlaşmaları neticesinde üçüncü taraflara olan ihtiyacı ortadan kaldıran blockchain teknolojisinin merkezileşmemiş sistemi, transferleri anonim ve çok düşük (binde bir gibi) bir maliyetle gerçekleştirmesi sebebiyle finansal sistemde önemli bir değişim ve etki yaratmıştır. (Dilek, 2018, 11).

Bitcoin'in birçok avantajının olmasının yanında kusursuz da değildir. Bitcoin protokolünde sadece teknik ve ekonomik kırılganlıklar yok ama aynı zamanda yaygın kabul için gerekli olan tüketici koruma önlemlerinden yoksundur. Belki de Bitcoin'in en zayıf yönü siber suçluların ve teröristlerin elindeki kötüye kullanma potansiyelidir. Hükümet yetkilileri ve hukuk uygulayıcılarının dikkatini çeken en çok da bu konudur. Bununla birlikte Bitcoin'in, yasal sınıflandırması ve düzenlemeye uygunluğu konusunda çok fazla belirsizlik vardır (Peng, 2013, 39).

Bitcoin 2010 yılında piyasaya girdiğinde değeri 0,07 dolar civarındaydı. 2011 yılı başına kadar maksimum 1 dolardan piyasada işlem gören Bitcoin 2012'de 13 dolar seviyesine çıkmıştır. 2013'te 266 dolar ile çıkışını sürdürmüş ve 2016'yı 960 dolar seviyelerine kadar ulaştırmıştır. 2017 yılına 960 dolar ile giriş yapan Bitcoin yıl sonunda 20 bin dolar barajını aşmıştır. Bitcoin'in bu kadar kısa bir sürede çok ciddi şekilde değer kazanması birçok kişinin yatırımlarını kripto para birimlerine yönlendirmelerine sebep olmuştur. Kripto para birimlerine olan yoğun talep, piyasa hacmi ve fiyatını hızla yukarıya çıkarmıştır. Ancak Bitcoin'in bu derece hızlı değer kazanması, aşırı dalgalanması nedeniyle de spekülatif bir yatırım aracı olarak görülmesine neden olmuştur. Yatırımcı ve kullanıcıların zarar etmesine neden olan bu aşırı dalgalanma Bitcoin'in en büyük dezavantajı olarak görülmektedir (Dilek, 2018, 15).

Bitcoin'in diğer bir eksi yönü ise bitcoin madenciliğinin yüksek miktarda enerji kullanması ve madenciliğin pahalı olmasıdır. Bitcoin'i eleştiren ve merkezi bir muhasebe sisteminin daha verimli olduğunu iddia edenler var çünkü muazzam miktarda hesaplama gücü tahsis edilmeden fikir birliği sağlanabilir. Ancak merkezi ödeme sistemleri de pahalıdır. Altyapı ve işletme maliyetlerinin yanı sıra, bir merkez bankasının görünen ve görünmeyen maliyetleri vardır (Berentsen and Shar, 2018, 14).

2.4. DÜNYA'DA BİTCOİN

Pek çok ulusal merkez bankası veya bankacılık düzenleme kurumu Bitcoin kullanımını yasaklamamış, ancak finansal kurumları ve bireyleri karşılaşılabilecekleri riskler konusunda uarmıştır. Bitcoin'in merkezi bir otorite tarafından denetlenmemesi, oldukça yeni bir kavram ve teknoloji olması, her bir Bitcoin kullanıcısının Bitcoin'in geleceğini belirlemesi gibi hususlar, hükümetleri, düzenleyici ve denetleyici kurumları haklı olarak endişelendirmektedir (Çarkacıoğlu, 2016, 56).

Bitcoin'e bakıldığında aslında bir tür gelir kaynağıdır. Bitcoin geliri, vergiye tabi tutulursa, hükümetlerin Bitcoin'e karşı olmaları da düşünülemez. Brezilya, Kanada, Finlandiya, Bulgaristan ve Danimarka, Bitcoin kullanımının vergilendirilmesi konusunda düzenlemeler yapmışlardır. Singapur, Bitcoin'i bir varlık veya ürün olarak görüp vergilendirmiştir. Bitcoin ile yapılan yerel alışverişlerden katma değer vergisi dahi almaktadır (Çarkacıoğlu, 2016, 56).

Avrupa Merkez Bankası (ECB) ve Uluslararası Ödeme Bankası (BIS) dijital para üzerine çalışmalarına ait raporlar hazırlamaktadır. Aynı zamanda Finansal Aksiyon Görev Gücü (FATF) de kara para aklama ve terörizmin finanse edilmesi konularına yönelik bir bakış açısıyla dijital para üzerine araştırmalar yapmaktadır. Bu kurumlar bütün dünyadaki dijital para ile ilgili gelişmeleri takip etmekte, uygulanabilirlikleri üzerine çalışmalar yapmakta ve raporlar yayınlamaktadırlar (Khalilov, Gündebahar, & Kurtulmuşlar, 2016, 4).

Dünyada, Bitcoin ve getirdiği block chain yapısı finansal teknolojiler konularının başında gelmektedir. Böylesine karmaşık bir yapıya sahip olan Bitcoin sonrası bu tarz dağıtık dijital para modellerinin alternatifleri de ortaya çıkmıştır. Günümüzde kriptografik yapıları kullanan ve "kripto para" olarak adlandırılan 12 milyar doların üzerinde pazara sahip olan 600'den fazla dijital ve kripto para birimi bulunmaktadır. 900 milyon dolarlık pazarı ile Bitcoin'den sonra ikinci sırada gelen Ethereum ile Zerocash protokolünü kullanan ve Ekim 2016 sonunda hayata geçirilen Zcash alternatiflere örnek olarak verilebilir (Khalilov, Gündebahar, & Kurtulmuşlar, 2016, 4).

2.5. TÜRKİYE' DE BİTCOİN'E BAKIŞ

25 Kasım 2013'te Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Bitcoin'le ilgili bir açıklama yapmıştır. Yapılan açıklamada, dijital para Bitcoin , 6493 sayılı "Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun" kapsamında değerlendirilmiştir. Buna göre Kanunun Geçici 2 nci maddesine göre ise Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibari ile ödeme hizmetleri sunan ya da elektronik para ihraç eden ve bu Kanun kapsamında ihdas edilen ödeme veya elektronik para kuruluşu kategorisine dahil edilebilecek olan kuruluşlar Kurumumuzca çıkarılacak ilgili yönetmeliklerin yayımı tarihinden başlayarak bir yıl içinde Kurumumuza başvurarak gerekli izinleri almak ve uygulamalarını bu düzenlemelerde yer alan hükümlere uygun hale getirmek zorundadır. Herhangi bir resmi ya da özel kuruluş tarafından ihraç edilmeyen ve karşılığı için güvence verilmeyen bir sanal para birimi olarak bilinen Bitcoin, mevcut yapısı ve işleyişi itibarıyla Kanun kapsamında elektronik para olarak değerlendirilmemekte, bu nedenle de söz konusu Kanun çerçevesinde gözetim ve denetimi mümkün görülmemektedir.

Ayrıca yapılan bu basın açıklamasında Bitcoin ile ilgili risklerden de söz edilmiştir. Buna göre; Bitcoin ve benzeri sanal paralar ile gerçekleştirilen işlemlerde tarafların kimliklerinin bilinmemesi, söz konusu sanal paraların yasadışı faaliyetlerde kullanılması için uygun bir ortam yaratmaktadır. Ayrıca Bitcoin, piyasa değerinin aşırı oynak olabilmesi, dijital cüzdanların çalınabilmesi, kaybolabilmesi veya sahiplerinin bilgileri dışında usulsüz olarak kullanılabilmesi gibi risklerin yanı sıra yapılan işlemlerin geri döndürülemez olmasından dolayı operasyonel hatalardan ya da kötü niyetli satıcıların suistimalinden kaynaklı risklere de açıktır.

Kanunun, 27.06.2015 tarihinde yürürlüğe giren ikincil yönetmeliğinin şartlarını karşılayan firmalar BDDK'dan lisans alarak Türkiye içinde faaliyet gösterebilmektedir, şu anda lisans alan 7 firmaya baktığımızda bunların isim sırasıyla Belbim, Birleşik Ödeme, CMT, D Ödeme, Papara, Türk Elektronik Para ve Wirecard olduğunu görmekteyiz. Bu firmalar ise yeni bir para birimi sunmak yerine, bu yıl içerisinde BDDK'ya yaptığı lisans başvurusunun reddi ile ülkemizdeki faaliyetlerini durduran PayPal benzeri, merkezi ve ön ödemeli hizmet vermektedirler, bu yapılarıyla Bitcoin tarzı dağıtık kripto para modellerinden farklı davranmakta oldukları görülmektedir (Khalilov, Gündebahar, & Kurtulmuşlar, 2016, 6).

2.6. BİTCOİN PARA MI YOKSA BİR EMTİA MIDIR?

Avrupa Adalet Divanı bitcoin'in hukuki niteliği hakkında 2015 yılında C-264/14 sayılı kararıyla bitcoin'in sanal bir para olduğu sonucuna varmıştır. Bu karar tüm AB ülkeleri için bağlayıcı bir hüküm taşımaktadır. Kanada ise bitcoin'i emtia olarak kabul etmiştir. Türkiye'de ise henüz bitcoin'in hukuki varlığıyla ilgili olarak alınmış herhangi bir karar bulunmamaktadır. Bunun yanında Türkiye'de bitcoin sisteminin kullanılmasını yasaklayan yasal düzenleme olmadığı gibi, bu sistemi tanıyan ve kullanılmasını onaylayan bir düzenleme de yoktur (Çiray, 2018).

Sermaye Piyasası Kurulu'na göre Bitcoin'in menkul kıymet tanımına uymamaktadır. Merkez Bankasına göre ise para, bir devletin merkez bankası tarafından basılması gerektiği için Bitcoin'in para olarak değerlendirilememektedir. O halde Türkiye'de Bitcoin bir tek emtia olarak değerlendirilebilir. Eğer Bitcoin resmi olarak emtia kabul edilir ise hem gelir vergisi hem de KDV'ye tabi olmak durumunda kalacaktır. Bitcoin alım satım işini ticari faaliyet olarak yapan şirketler ise ayrıca kurumlar vergisine tabi olacaklardır (Ateş K. , 2018).

Bitcoin gibi kripto varlıkların kendi varlık sınıfları olarak ortaya çıkması ve böylece ilginç bir yatırım ve çeşitlendirme aracına dönüşme potansiyeline sahip olması muhtemeldir. Bitcoin'in kendisi zamanla altına

benzer bir rol alacaktır. Ayrıca, halka açık bir blockchain'de menkul kıymet alım satım potansiyeli büyüktür. Renkli madeni paralar Bitcoin (veya benzeri) Blockchain'de takas edilebilir (Berentsen and Shar, 2018, 13).

Emtia'nın kelime anlamına bakıldığında ticareti yapılabilen ürün anlamına gelmektedir. Emtia olarak değerlendirilen ürünlerin fiyatlarını da daha çok tüketicilerin talepleri belirlemektedir. Talep oranı yüksek olan ürünler diğerlerine göre daha değerli hale gelmektedir.

3. BİTCOİN MUHASEBE KAYITLARI

Bitcoin gibi kripto paraların özelliklerinin ve kullanımının karmaşık olması, kanunlarca benimsenmemiş olması, muhasebe açısından da bu paraların görmezden gelinmesi sonucunu doğurmamalıdır. Muhasebenin bu paralarla yapılan işlemlerin güvenliğini sağlama gibi bir fonksiyonu yoktur. Ancak, muhasebe her işlemde olduğu gibi kripto paralarda da işletme içi ve dışı bilgi kullanıcılarına doğru ve eksiksiz bilgi sunmakla yükümlüdür. Dolayısıyla bu paralar da kaydedilmelidir (Ateş B. , 2016, 362).

Türkiye' de Bitcoin kullanıcılarını koruma altına alan bir mevzuat olmadığı gibi, bitcoin kullanılarak yapılan ödemelerin veya bitcoin ile yapılan tahsilatların nasıl muhasebeleştirileceğine ilişkin bir düzenleme de bulunmamaktadır. Genel kabul görmüş muhasebe kavramları ve Türkiye Muhasebe Standartları uyarınca bitcoinin kayda alınması konusunda bazı çıkarımlar yapılabilir. Ancak, ilerleyen dönemlerde bitcoin ile işlem yapan şirketlerin sayısının artışıyla bu konuda çeşitli düzenlemelerin yapılması kaçınılmaz olacaktır (Ateş B. , 2016, 362).

Türkiye' de Bitcoin için yapılan resmi açıklamalardan şuan için anlaşılmıştır ki Bitcoin ne para olarak kabul görmüş ne de menkul kıymet olarak kabul görmüştür. O halde Tekdüzen Hesap Planı'na göre 10 no'lu grup olan Hazır Değerler grubundaki hesaplar kullanılarak muhasebeleştirilemeyeceği gibi, 11 no'lu grup olan Menkul Kıymetler grubundaki hesaplar kullanılarak da muhasebeleştirilemez. Geriye Bitcoin'in emtia olarak kabul edilip Tekdüzen Hesap Planı'nda 15 no'lu grup olan Stoklar grubundaki hesaplardan birisi kullanılarak muhasebeleştirilmesi gerektiği sonucu çıkmaktadır.

Aşağıda yapılan örnekte muhasebe kayıtlarında bitcoin emtia olarak kabul edilmiştir.

ÖRNEK 1.1: Emtia alım satımını ticari bir faaliyet olarak yapan Novacitrus A.Ş. satmak amacı ile 30.000 TL'den 25 birim bitcoin'i 750.000 TL karşılığında bankadan havale yaparak internet üzerinden almıştır.

153 TİCARİ MALLAR 153.1 Bitcoin	750.000	750.000	
102 BANKALAR			750.000

İşletmeler, üzerinde değişim işlemleri uygulamadan satmak üzere satın aldığı emtiaları 153 Ticari Mallar hesabında takip eder. Ticari mal stokunun satın alınmış olunması özelliği onu mamullerden ayırır. Ayrıca satılmak üzere alınması da stoklardan ayıran diğer özelliğidir (Sevilengül, 2005, 307).

Yukarıdaki örnek 1.1'de bitcoin herhangi bir değişim işlemi uygulanmadan satılmak amacıyla alındığı için 153 Ticari Mallar hesabının broç tarafına kaydedilmiştir.

ÖRNEK 1.2: Novacitrus A.Ş. almış olduğu 25 birim Bitcoin'in 6 birimini müşterisine 200.000 TL + 36.000 TL Kdv'si ile birlikte 236.000 TL'ye satmıştır.

120 ALICILAR		236.000	
600 YURTIÇİ SATIŞLAR 391 HESAPLANAN KDV			200.000 36.000
621 SATILAN TİCARİ MALLAR		180.000	
153 TİCARİ MALLAR			180.000

İşletmeler sürekli envanter yönteminde mevcut tok miktarını sürekli olarak göstermek üzere Ticari Mallar Hesabı açılırken satış bedelleri için sonuç hesapları açılır. Sürekli envanter yönteminde Ticari mallar Hesabı, satın alınan malların maliyet bedeli üzerinden borçlanır, satılan malların maliyet bedeli üzerinden alacaklanır. Aynı değerle borçlandırılıp alacaklandırıldığı için de Ticari Mallar Hesabının kalanı mevcut malın değerini gösterir (Sevilengül, 2005, 307).

Yukarıdaki Örnek 1.2’de işletme sürekli envanter yöntemini kullanmaktadır. İşletme 6 birim Bitcoin’i 200.000 TL’ye sattığı için 600 Yurtiçi satışlar hesabına kaydedilmiştir. Örnek 1.1 bakıldığında Bitcoin’in birim alış maliyeti 30.000 TL olduğu görülmüştür. Bu nedenle işletme 6 birim Bitcoin sattığı için Satılan Ticari Mallar Hesabının Borcuna 180.000 TL, Ticari Mallar Hesabının da alacağına 180.000 TL kaydetmiştir.

ÖRNEK 1.3: Novacitrus A.Ş. almış olduğu 25 birim Bitcoin’in 6 birimini müşterisine sattıktan sonra elinde kalan 19 birim Bitcoin’in değeri 31.12.2018 tarihinde birim başına 5.000 TL düşmüştür.

157 DİĞER STOKLAR	475.000	
659 DİĞER OLAĞAN GİDER ve ZARARLAR	95.000	
153 TİCARİ MALLAR		570.000

Ekonomik ya da fiziksel nedenlerle değer düşüklüğüne uğramış olan malların ayrı bir hesapta izlenmesi gerektiğinde söz konusu mallar Ticari Mallar Hesabından çıkarılarak Diğer Stoklar Hesabına alınır (Sevilengül, 2005, 307). Örnek 1.3’e bakıldığında birim başına Bitcoin’in değeri 5.000 TL düşmüştür. İşletme önce 25 birim Bitcoin alıp sonra bunların 6 birimini sattığı için elinde 19 birim Bitcoin kalmıştır. Toplamda da 95.000 TL değer düşüklüğü olduğu için bu tutar Diğer Olağan Gider ve Zararlar hesabına aktarılmıştır. İşletmenin elinde 570.000 TL (19x30.000) maliyet bedelli Bitcoin olduğu için bu tutardan değer düşüklüğü indirildiği zaman geriye kalan kısım Diğer Stoklar hesabına aktarılmıştır.

Eğer firmalar, bitcoini yabancı para olarak değerlendirirlerse 100 Kasa ana hesabının altında “bitcoin kasası” şeklinde bir yardımcı hesapta kayda almalıdırlar. Bu hesapta izlenen bitcoinler satıldığında hesap, alış değeri ile alacak tarafa kaydedilmelidir. Bitcoin satıldığında değeri o günkü kurdan hesaplanarak ve kurda artış olmuşsa 646 Kambiyo Kârı hesabına veya kurda azalma olmuşsa 656 Kambiyo Zararları hesaplarından uygun olanına kaydedilmelidir.

Aşağıdaki Örneklerde Bitcoin yabancı para olarak kabul edilmiştir.

ÖRNEK 2.1: Novacitrus Butik Oteline gelen bir grup müşteri 2 hafta 4 oda kiralayarak konakladıktan sonra 23.500 TL olan borcunu ödemek için 6 BTC(Bitcoin) veriyor. 1 BTC= 4.000 TL kurundan satın alınarak müşterinin hesabı kapatılıyor ve kalan tutar TL olarak ödeniyor.

100 KASA	24.000	
100.02 BTC Kasası		
120 ALICILAR		23.500
100KASA		500
100.01 TL Kasası		

ÖRNEK 2.2: 31 Aralık günü otelin kasasında 6 BTC vardır. O günkü bitcoin kuru 1BTC = 5.000 TL olarak belirlenmiştir.

100 KASA	6.000	
100.02 BTC Kasası		
646 KAMBİYO KÂRLARI		6.000

İşletme Örnek 2.1’de Bitcoin aldığı zaman değeri 4.000 TL iken 31 Aralık tarihi itibarıyla 5.000 TL olmuştur. Yani Bitcoin başına 1.000 TL’lik artış olmuştur. İşletmenin elinde 6 Bitcoin olduğu için işletmenin kasası 6.000 TL artmıştır. Kurda artış olduğu için Kambiyo Kârları Hesabı da alacaklandırılmıştır.

ÖRNEK 2.3: 31 Aralık günü otelin kasasında 6 BTC vardır. O günkü bitcoin kuru 1BTC = 3.000 TL olarak belirlenmiştir.

656 KAMBIYO ZARARLARI	6.000	
100 KASA		6.000
100.02 BTC Kasası		

İşletme Örnek 2.1’de Bitcoin aldığı zaman değeri 4.000 TL iken 31 Aralık tarihi itibarıyla 3.000 TL olmuştur. Yani Bitcoin başına 1.000 TL’lik azalma olmuştur. İşletmenin elinde 6 Bitcoin olduğu için işletmenin kasası 6.000 TL azalmıştır. Kurda düşüş olduğu için Kambiyo Zararları Hesabı da borçlandırılmıştır.

Eğer firmalar, bitcoini Menkul Kıymet olarak değerlendirirlerse niteliği hisse senetleri, kamu ve özel kesim tarafından çıkarılmış bulunan tahvil bono ve senetlerin dışında kalan menkul kıymetlerin izlendiği hesap olan 118 Diğer Menkul Kıymetler Hesabında izlenebilir (Sevilengül, 2005, 229).

Aşağıdaki Örneklerde Bitcoin Menkul Kıymet olarak kabul edilmiştir.

ÖRNEK 3.1: Novacitrus Butik Oteli yatırım amaçlı 12 birim Bitcoin o günkü kur değeri olan 5.000 TL’den aracı kurum vasıtası ile alıyor. Ayrıca aracı kuruma 500 TL komisyon da dahil olmak üzere 60.500 TL’yi bankadan havale gönderiyor.

118 DİĞER MENKUL KIYMETLER	60.000	
118.01 BTC alımı		
653 KOMİSYON GİDERLERİ	500	
102 BANKALAR		60.500

İşletme 12 birim Bitcoin aldığı için 60.000 TL değerinde Diğer Menkul Kıymetler Hesabını borçlandırmıştır. İşletme 12 birim Bitcoin alırken aracı kuruma 500 TL komisyon ödediği için bankalar hesabı da 60.500 TL alacaklı duruma gelmiştir.

ÖRNEK 3.2: Novacitrus Butik Oteli yatırım amaçlı almış olduğu 12 birim Bitcoin’den 2 birimini o gün kur değeri olan 4.500 TL’den peşin olarak satıyor.

100 KASA	9.000	
118.01 BTC alımı		
655 MENKUL KIYMET SATIŞ ZARARI	1.000	
118 DİĞER MENKUL KIYMETLER		10.000

İşletme daha önce birimi 5.000 TL’ye almış olduğu Bitcoin’i 4.500 TL’ye sattığı için birim başına 500 TL zarar etmiştir. 2 birim sattığı için zararı 1.000 TL olmuştur. 1000 TL’lik zarar Menkul Kıymet Satış Zararı hesabının borcuna kaydedilmiştir.

ÖRNEK 3.3: Novacitrus Butik Oteli yatırım amaçlı almış olduğu 12 birim Bitcoin’den 4 birimini o gün kur değeri olan 6.000 TL’den peşin olarak satıyor.

100 KASA 118.01 BTC alımı	24.000	
118 DİĞER MENKUL KIYMETLER		20.000
645 MENKUL KIYMET SATIŞ KÂRI		4.000

İşletme daha önce birimi 5.000 TL'ye almış olduğu Bitcoin'i 6.000 TL'ye sattığı için birim başına 1.000 TL kâr elde etmiştir. 4 birim sattığı için işletmenin kârı 4.000 TL olmuştur. 4000 TL'lik kâr Menkul Kıymet Satış Kârı hesabının alacağına kaydedilmiştir. Menkul Kıymetler elden çıkarılırken alış maliyeti üzerinden hesaplama yapıldığından Diğer Menkul Kıymetler hesabı da 20.000 TL alacaklandırılmıştır.

ÖRNEK 3.4: Novacitrus Butik Otel'i'nin elinde kalan 6 birim Bitcoin'in bilanço günündeki kur değeri 4.000 TL'dir.

654 KARŞILIK GİDERLERİ	6.000	
119 MENKUL KIYMETLER DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI		6.000

İşletme birimi 5.000 TL'den almış olduğu 12 birim Bitcoin'den önce 2 birimini daha sonra da 4 birimini satmıştır. Sonuç olarak işletmenin elinde şuan itibari ile 6 birim Bitcoin kalmıştır. Bilanço günündeki Bitcoin değeri 4.000 TL olduğu için işletme birim başına 1.000 TL'lik toplamda ise 6.000 TL'lik değer düşüklüğü ile karşı karşıyadır. Menkul kıymetlerin piyasa değerlerinin azalması durumunda ayrılacak karşılıkların izlendiği hesap olan Menkul Kıymet Değer Düşüklüğü Karşılığı Hesabının alacağına 6.000 TL kaydedilmiştir.

ÖRNEK 3.5: Novacitrus Butik Otel'i'nin elinde kalan 6 birim Bitcoin'in 2 ay sonra birimi 4.500 TL'den 27.000'ye peşin olarak satıyor.

100 KASA 119 MENKUL KIYMETLER DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI	27.000 6.000	
118 DİĞER MENKUL KIYMETLER		30.000
644 KONUSU KALMAYAN KARŞILIKLAR		3.000

İşletme en başta Bitcoin'in birimini 5.000 TL aldığı ve bu soruda 4.500 TL'den sattığı için birim başına 500 TL zararla satış yapmıştır. 6 birim satış yaptığı içinde 3.000 TL zarar etmiştir. Ama Örnek 3.4'de 6.000 TL karşılık ayırmış ve 3.000 TL'lik kısmını zarara mahsup etmiştir. 3.000 TL'lik karşılığın ayrılmasını gerektiren konu ortadan kalktığı için Konusu Kalmayan Karşılıklar Hesabı 3.000 TL alacaklandırılmıştır. Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karşılığı Hesabı da borçlandırılarak kapatılmıştır.

4. SONUÇ

Teknolojik anlamdaki gelişmeler bununla birlikte uluslararası ticaret ve finansın da büyümesi ile para da değişim yaşamıştır. İlk olarak bankalar paranın elektronik ortamda transferini sağlayarak paranın dijital hale gelme sürecinde ilk adımı atmışlardır. Ardından da para giderek fiziksel niteliğini yitirmeğe başlayarak dijitalleşme sürecine girmiştir.

Paranın dijitalleşmeye başlaması çok farklı bir boyut getirmiştir. Bitcoin gibi kripto paralar kısa sürede küresel boyutta büyük etki oluşturmuştur. Kısa zamanda tüm dünyada Bitcoin'e eğilim yükselince değeri de aynı oranda artmıştır. Kripto paraların yeni olması ve çok hızlı şekilde kullanılmaya başlanması devletleri de zor durumda bırakmıştır ve kripto paralarla ilgili herhangi bir yasal statü oluşturamamışlardır. Dolayısıyla yasal bir statü olmadığı için çoğu ülkede yapılan işlemler yasa dışı işlem olarak kabul edilmiştir. Bu risklere rağmen alternatif bir ödeme aracı olarak taşıdığı hız, düşük maliyet Bitcoin'e talebi arttırmıştır.

Merkezi bir otoritenin denetimine tabii olmayan ve şifreler aracılığıyla gerçekleşen kripto paraların üretimine ve altyapısını oluşturan teknolojiye büyük yatırımlar yapılmaktadır. Kripto paraların hem bir yatırım aracı ve hem de para birimi olarak büyüme trendinin gün geçtikçe daha da artacağı görülmektedir. Bu açıdan kripto paralar yaygınlaşarak gelecekte transfer aracı olmanın yanında alternatif bir yatırım aracı ve para birimi olma potansiyeli de taşımaktadır.

Kripto para birimlerine bakıldığında güvenilir olması, sanal ortamlarda hızlıca kullanılabilir olmasının yanında yapılan sanal saldırılar ve yasa dışı faaliyetler de Bitcoinin eksi tarafı olarak görünmektedir. Durum böyle olunca devletler ve yasal otoriteler kripto para birimleri için net bir karar verememişlerdir. Türkiye ise şu an için kripto para birimlerini yasal olarak kabul etmemiştir. Ama aynı zamanda kripto para birimlerinin kullanılmasına da yasak getirmemiştir. Bir anlamda temkinli davranarak dünyadaki gelişmeleri izlemekle yetinmiştir.

Ancak kripto para birimlerinden özellikle bitcoinin kullanımının giderek artmasından dolayı hukuki ve vergisel düzenlemelerin yapılması artık bir ihtiyaç haline gelmiştir. Muhasebe kayıtları, vergilendirme esasları ve bitcoin borsaları için kanunlar oluşturulmalıdır. Yalnızca Türkiye'de değil, diğer ülkelerde de bitcoinin nasıl muhasebeleştirileceği ve vergilendirileceği ile net bir sonuca varılmış değildir. Bu konunun bir an önce sonuca ulaştırılması herkesin yararına olacaktır. Aksi takdirde devletler vergi kayıplarına uğrayacaklardır. Muhasebe açısından bakıldığında ise yoruma dayalı kayıtlar yapılacak olup bir tekdüzelik olmayacaktır.

KAYNAKÇA

- Ateş, Arslantaş Burcu. (2016). Kripto Para Birimleri, Bitcoin ve Muhasebesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s.349-366.
- Ateş, Koray. (2018). Bitcoin İşlemlerinin Muhasebe Kayıtları. <http://www.muhasabetr.com>.
- Bozkurt Yüksel, Armağan Ebru. (2015). Elektronik Para, Sanal Para, Bitcoin ve Linden Doları'na Hukuki Bir Bakış. *Dergipark*, S.LXXIII, s.173-215.
- Berentsen, Aleksander. Schar, Fabian. (2018). A Short Introduction to the World of Cryptocurrencies. Federal Reserve Bank of St. Louis REVIEW, s.1-16.
- Çarkacıoğlu, Abdurrahman. (2016). *Kripto-Para Bitcoin*. Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Raporu.
- Çiray, Umut. (2018). *Bitcoin İle İşçi Ücreti Ödenebilir Mi?* <http://www.muhasabetr.com>.
- Dilek, Şerif. (2018). Blockchain Teknolojisi ve Bitcoin. *Analiz Dergisi*, s.7-29.
- Dodd, Nigel. (2017). The Social Life of Bitcoin. *LSE Research Online*, s.1-26.
- Khalilov, Merve. Gündebahar, Mücahit. Kurtulmuşlar, İrfan. (2016). *Bitcoin ile Dünya ve Türkiye'deki Dijital Para Çalışmaları Üzerine Bir İnceleme*. Kocaeli. <https://tr.scribd.com/document/369266929/Bitcoin-inceleme>
- Nakamoto, Satoshi. (2018). Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. <http://fermatslibrary.com/s/bitcoin>.
- Peng, Starry. (2013). *BITCOIN: Cryptography, Economics, and the Future*. Pennsylvania: EAS499 Senior Capstone Thesis.
- Sevilengül, Orhan (2005). *Genel Muhasebe*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Thomas, Rhea. (2017). *The ABCs of bitcoin And a look at its investment potential*. Wilmington Trust Investment Advisors. https://www.wilmingtontrust.com/repositories/wtc_sitecontent/PDF/The-ABCs-of-bitcoin.pdf